

ЮРИДИК МАТНИНИ ТЎҒРИ ШАРҲЛАШДА ГРАММАТИК МЕЎЁРНИНГ ЎРНИ

филология фанлари доктори
Ш.Н.КУЧИМОВ

<http://www.yurislingvistika.ukit.me>

Р е ж а

1. Грамматик меъёр нима?
2. Қўшимчаларни тўғри қўллаш;
3. Гапларни тузилишига кўра тўғри шакллантириш;
4. Юридик матнни тўғри шарҳлаш қоидалари

“Грамматик меъёр” деганда нимани
тушунализ?

<http://www.yurislingvistika.ukit.me>

- Грамматик меъёр дейилганда, ўзбек тили грамматик қурилиши қонуниятлари асосида белгиланган тартиб-қоидалар, усуллар, тамойиллар ва шакллар мезони тушунилади.

САВОЛ ?

Қуйидаги терминнинг қайси шакли тўғри?

1. *ЖИНОЯТНИ ОЛДИНИ ОЛИШ;*

2. *ЖИНОЯТНИНГ ОЛДИНИ
ОЛИШ*

ЖАВОБ

- *ЖИНОЯТНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШ*
- Чунки “*жиноят*” ва “*олд*” сўзлари шахс ва сонда мослашиши керак!!!
- “*мактабнинг боғи*” сингари

Қуйидаги гап грамматик жиҳатдан тўғри тузилганми?
Нотўғри тузилган бўлса қандай хатолик мавжуд?

- *Терговчининг ишни ўз қўлига олганлиги тўғрисидаги қарорнинг копиясини 24 соат ичида прокурорга юборади (ЖПК, 113-м.).*

ХУЛОСА

Моддада қаратқич келишигининг қўшимчаси ноўрин қўлланган. Чунки гапнинг кесими юборади, эгаси эса терговчи, лекин унга қаратқич келишиги қўшимчаси қўшилганлиги туфайли, услубий ғализлик юзага келган.

Адабий тил меъёрларига мувофиқ терговчининг сўзи бош келишиқда қўлланиши керак эди.

Қуйидаги гап грамматик жиҳатдан тўғри тузилганми?
Нотўғри тузилган бўлса қандай хатолик мавжуд?

- Агар бир айбланувчининг ҳимоя манфаати иккинчисининг ҳимоя манфаатга зид келса, битта шахснинг ўзи икки ёки бир неча айбланувчининг ҳимоя қилиши мумкин эмас. (ЖПК, 44-м.).

ХУЛОСА

Моддада 2-ўриндаги айбланувчи сўзига тушум келишиги қўшимчаси ўрнида қаратқич келишиги қўшимчаси қўлланган.

Бу эса адабий тил меъёрларига мувофиқ келмайди.
Оқибатда модда мазмуни тугал бўлмай қолган

Қуйидаги гап грамматик жиҳатдан тўғри тузилганми?
Нотўғри тузилган бўлса қандай хатолик мавжуд?

Тергов ва судлов ҳужжатларида ушбу
Кодексда белгиланган тартибга мувофиқ
айбланувчига унинг она тилига ёки у билган
бошқа тилга таржима қилиб топширилади.
(ЖПК,11-м.).

ХУЛОСА

Моддадаги ҳужжатларида сўзида ўрин-
пайт келишиги қўшимчаси ортиқча
қўлланган.

Қуйидаги гап грамматик жиҳатдан тўғри тузилганми?
Нотўғри тузилган бўлса қандай хатолик мавжуд?

- *Тасвир ва овоз ёзувларини иш билан бирга сақланади ва дастлабки тергов тугагач муҳрланади. (ЖПК, 117-м.).*

ХУЛОСА

Моддада тасвир ва овоз ёзувларини сўзидаги -ни тушум келишиги қўшимчаси ортиқчадир. Чунки эга ҳар доим бош келишиқдаги сўз туркумлари билан ифодаланиб, гапнинг нима ёки ким хақида эканлигини билдиради.

Шу сабабдан ҳам мазкур моддани қуйидагича тузиш мақсадга мувофиқдир: Тасвир ва овоз ёзувлари иш билан бирга сақланади ва дастлабки тергов тугагач муҳрланади.

Қуйидаги гап грамматик жиҳатдан тўғри тузилганми?
Нотўғри тузилган бўлса қандай хатолик мавжуд?

- *Жинойят ишни қўзғатиш рад этилганлиги тўғрисида ариза ёки хабар берган манфаатдор шахсга, муассаса ва ташкилотга маълум қилади (ЖПК, 54-м.).*

Қуйидаги гап грамматик жиҳатдан тўғри тузилганми?
Нотўғри тузилган бўлса қандай хатолик мавжуд?

- *Судья, халқ маслаҳатчиси,...
кўрилаётган ишдан бевосита
манфаатдор бўлсалар, уларнинг
жиноят иш кўришда иштирок
этишлари мумкин эмас (ЖПК, 15-м.).*
- *Изоҳ: мазкур слайдда келтирилган барча мисоллар собиқ
шўролар давридаги қонун матнларидан олинган.*

Қ О И Д А !!!

1. Гапнинг эга ва кесимини топиш керак;
2. Кесимдан эгага савол бериш лозим.
3. Эга ҳар доим бош келишикда бўлади;
4. Гапдаги сўзларнинг эга ёки кесимга боғланганлигини аниқлаш зарур;
5. Гап бўлакларида келишик, эгалик, шахс-сон қўшимчаларининг тўғри қўлланганлигини аниқлаш керак;

ЭЪТИБОРИНГИЗ УЧУН РАХЪМАТ!!!